

Kultúrák között

Goron Sándor beszélgetése Benő Attila nyelvész-költővel

Benő Attila 1968-ban született Marosvásárhelyen. Egyetemi tanulmányait 1995-ben fejezte be a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészkarán, magyar–angol szakon. 1996-tól egyetemi oktató. 2000-ben doktori címet szerzett a kolozsvári egyetemen. 2001-től a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet ügyvezetője. 2013-ban az Eötvös Loránd Tudományegyetemen habilitált. 2014 februárjától pedig a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Magyar és Általános Nyelvészeti Tanszékének vezetője.

Tudományos kötetei: *A kölcsönszó jelentésvilága* (2004); *Kontaktológia* (2008); *A dolgok másik neve* (2011).

Verseskötetei: *Csontkalitka* (1995); *Visszatérítés* (1997); *Egy nap és a többi* (2005); *A kórus és a kutyák* (2011).

Benő Attila eddigi tudományos pályafutása során több kétnyelvű, főleg román–magyar szakszótár szerkesztésében vett részt, mint például a *Magyar–román közigazgatási szótár* (2004), a *Román–magyar oktatásterminológiai szótár* (2008), a *Román–magyar kulturális szótár* (2009) és a *Magyar–román kulturális szótár* (2013).

Az alábbi beszélgetés 2014 júliusában hangzott el a Partiumi Írótáborban Nagyváradon a *Román–magyar* és a *Magyar–román kulturális szótár* bemutatóján.

– *Mit kell tudnunk a kulturális szótárakkal kapcsolatban?*

– A kulturális szótár abban különbözik a szokványos kétnyelvű szótáraktól, hogy nem annyira nyelvi ismereteket, mint inkább kulturális elemeket kíván röviden, tömören ismertetni az illető kultúrát kellően nem ismerő olvasó számára. A lexikon jellegű szótári munka a román kultúra legfontosabb elemeit mutatja be. Ez a bemutatás kiterjed az elit és a népi, illetve a populáris kultúra legfontosabb területeire (tudomány, művészet, irodalom, népköltészet, népi hiedelem, tárgyi kultúra, népi vallásosság). A szótár nem a román kultúra szótára vagy enciklopédiája, hanem tájékoztatóként kíván szolgálni azoknak az olvasóknak, akik keveset tudnak a hagyományos és modern román kultúráról.

A szótár szerkesztésekor figyelembe vettük az eddig megjelent kulturális szótárakat. A Bart István által szerkesztett kulturális szótárak jellemzői, hogy a kultúrát a lehető legtágabban értelmezik: a népi, tárgyi és szellemi műveltségtől a szubkultúrákon keresztül az elit kultúráig reprezentatív neveket, fogalmakat vesznek számba egy-egy etnikai közösség kultúrájának, szimbólum értékű elemeinek megragadása céljából. Ugyanakkor arra is tekintettel kellett lennünk, hogy Bart István magyar–angol, magyar–német kulturális szótárai elsősorban a turistáknak szólnak, mi pedig nem tekint-

jük Erdélyben turistának egyik nemzetet sem, hanem a kölcsönös megismerés jegyében végeztük tájékoztató jellegű munkánkat.

A *Magyar–román kulturális szótár* román nyelven mutatja be a magyar elit és a népi kultúra szimbolikus elemeit, különös tekintettel az erdélyi vonatkozásokra. Naponta tapasztaljuk, hogy román barátaink igen nagymértékű tájékoztatanságról tesznek bizonyosságot a magyar kulturális és történelmi vonatkozások tekintetében. Egy temesvári egyetemi tanár egy interjújában például úgy vélekedett, hogy a magyarokat Horthy hozta Erdélybe 1940-ben.

– *Meddig tart az előkészítő munkálat? Hogyan dolgoztatok, kinek mi volt a feladata a szakmai csoporton belül?*

– Mindkét szótár többéves, csoportos munka eredménye. Az egyes szócikkek szerzői az adott terület szakemberei. Így a műemlékekről szóló szócikkeket Weisz Attila, a színházról és a színjátszás történetéről Kötő József és Bartha Katalin Ágnes, az erdélyi egyházakról Máthé Dénes, a nyelvi, nyelvészeti kérdésekről pedig Péntek János, a szótár társszerkesztője írt rövid tájékoztató szövegeket.

– *Milyen visszajelzések érkeztek a szótárakat illetően olvasói vagy szakmai körökből?*

– Meglepő módon pozitívan fogadták a *Magyar–román kulturális szótár*at a román értelmiségi körökben. A szótárnak Bukarestben és Kolozsváron is volt kétnyelvű bemutatója, és a jelenlévő román kollégák értékelték a szótár szerkesztőinek és munkatársainak pozitív szándékát. Ahogy lenni szokott, némelyek ebbe belevitték a politikát: a kölcsönös megbékélés eszközének tekintve a szótárakat. Mi elsődlegesen a kulturális szótárak tájékoztató, felvilágosító szerepét tartjuk fontosnak, és csak másodlagosan és hosszú távon beszélhetünk közéleti hatásáról.

Egyik magyar nyelvű recenzió valamiféle kanonizáló funkciót látott a szótárban, pedig a kortárs kultúra a személyiségek tekintetében kisebb mértékben van jelen, és elsősorban a vitathatatlan értéket képviselő alkotók kerültek bele, mint Kányádi Sándor költő, Szilágyi István író vagy Kornis Péter nemzetközi hírű fényképész. Hasonlóképpen valamennyi magyar származású Nobel-díjas külön szócikkben szerepel a szótárban.

– *Demény Péter román nyelven írt egy recenziót a Magyar–román kulturális szótár-ról, amely az Adevărul (Igazság) napilapban jelent meg a tavaly októberében. Ebben a recenzens azt sérelmezi, hogy miért maradt ki a szótárból a lángos és a szilvapálinka, illetve olyan sportolók, mint Balázs Jolán és Bölöni László, ugyanakkor Wass Albert jelenlétét értetlenséggel fogadja. Mi a véleményed e „kritikáról”? Milyen elvek alapján történt a válogatás?*

– A *Magyar–román kulturális szótár* elsősorban román nyelvű olvasóknak készült, és a magyar kultúra fontos, értékes, de kevésbé ismert elemeit mutatja be. Egy ilyen jellegű szótár soha nem lehet abszolút értelemben teljes, és a szerkesztőknek – a terjedelemre való tekintettel – bizonyos szócikkekről le kellett mondaniuk. A *lángos* szó-

cikk valóban nincs a szótárban, mivel ez a románok számára jól ismert süteményfajta, hiszen a szó és vele együtt a lángos készítési módja meghonosodott a románban, sőt a németben is, de külön szócikkek tájékoztatnak a cigánypecsenyéről, a dobostortáról, a halászléről, a kolozsvári káposztáról, a kürtőskalácsról, a mézeskalácsról, a rablöhúsról, a rétesről, a rigójancsiról, a szegedi paprikáról, a szilvás gombócról és a túrós csuszáról. Az italok fogalmkörében szerepel a székely köményes pálinka, a borvíz, a tokaji bor és az Unikum. Bölöni László a románok körében a legismertebb romániai magyar sportoló olyannyira, hogy nevét becéző és románosított alakban használják (*Bölöni Loci*). Was Albertet és Nyirő Józsefet íróként, alkotóként mutatja be a szótár, és erre első-sorban azért volt szükség, mert a román közvéleménybe kizárólag az az információ csapódott le, hogy ők háborús bűnösök, esetleg fasiszták.

– *Melyek a kedvenc szócikkeid és miért? Ízelítőül, kérlek, mutass be néhányat mindkét szótárból.*

– A *Magyar–román kulturális szótár*ban külön szócikket szenteltünk Tőkés Lászlónak, hiszen az ő érdemei vitathatatlanok az 1989-es romániai események elkezdődésében. Ez annál is inkább fontos, mert az utóbbi időben minimalizálják Temesvár szerepét, és egyre inkább Bukarestbe helyezik át a rendszerváltó események kezdetét. Külön szócikk foglalkozik Trianonnal és annak következményeivel, de szó van Erdély aranykoráról, a Don-kanyarról és március 15-ről is, hogy csak a történelmi szócikkek közül említsek néhányat.

A *Román–magyar kulturális szótár* nagy hangsúlyt fektet a román kultúra tradicionális jellegére: a népi vallásosságra, a hiedelmek és babonák világára, mivel ezek mind a mai napig nagymértékben meghatározzák a szociális attitűdöket.

– *Milyen mértékben befolyásolja az anyagi támogatás egy ilyen jellegű szótár terjedelmét?*

– A szótár grafikai kivitelezése és fizikai formája a kiadásra fordítható összeg mértékétől függ. Mindkét szótár szerényebb külsejű, de célunk, hogy idővel egy bővített, képekkel illusztrált változatát is létrehozzuk.

– *Hány példányszámban jelentek meg ezek a szótárak, és hol vásárolhatják meg őket az érdeklődők (gondolok itt a határon túli magyar és román régiókra)?*

– A szótárak mintegy 300-300 példányban jelentek meg, és az Anyanyelvápolók Erdélyi Szövetsége honlapján (www.aesz.ro) lehet megrendelni. Nemrég az internetre is felkerült mindkét szótár teljes anyaga. Elektronikus formában a Szabó T. Attila Nyelvi Intézet honlapján olvasható, tanulmányozható (<http://www.sztanyi.ro/displaypubl359d.html>).

– *Hogyan tovább? Milyen szótárak megjelentetését tervezitek a közeljövőben?*

– Jelenleg az erdélyi német–magyar kulturális szótáron dolgozunk, és ezt szeretnénk jövőre megjelentetni. Hosszú távú célunk, hogy a megjelent kulturális szótárak alapján egy angol és német nyelvű kulturális szótárt szerkesszünk, bemutatva Erdély kulturális sokszínűségét.